Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2015, sp. zn. 25 Cdo 272/2013, ECLI:CZ:NS:2015:25.CDO.272.2013.1

Číslo: 80/2015

Právní věta:

Škoda způsobená motorickou silou (tahem) traktoru při vyprošťování kombajnu zapadlého na poli je vyvolána zvláštní povahou provozu motorového vozidla ve smyslu § 427 obč. zák.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 18.02.2015

Spisová značka: 25 Cdo 272/2013

Číslo rozhodnutí: 80

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Doprava, Náhrada škody

Předpisy: § 427 odst. 2 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobkyně se domáhala zaplacení částky 8 119,95 EUR s příslušenstvím po obou žalovaných (1/ České republice – Ministerstvu vnitra a 2/ České republice – Ministerstvu spravedlnosti) s tím, že v rozsahu plnění jednoho ze žalovaných zaniká povinnost k plnění druhého z nich. Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 20. 10. 2010 byla druhé žalované uložena povinnost zaplatit žalobkyni žalovanou částku s příslušenstvím, včetně náhrady nákladů řízení. Vůči první žalované byla žaloba zamítnuta, v tomto rozsahu byl ale rozsudek usnesením Městského soudu v Praze ze dne 8. 4. 2011 pro nesrozumitelnost a nepřezkoumatelnost zrušen.

O b v o d n í s o u d pro Prahu 1 poté rozsudkem ze dne 7. 12. 2011 opětovně žalobu proti první žalované zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že 15. 8. 2007 při práci na poli v katastru obce M. L. uvízl kombajn v měkkém terénu. O jeho vyproštění se pokoušel řidič žalobkyně traktorem neúspěšně, proto byl před něj zapojen traktor druhé žalované, která měla u první žalované sjednáno pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla. Tahem druhého traktoru byl převrácen a poškozen traktor žalobkyně. Všichni řidiči byli sice zaměstnáni u žalobkyně, polní práce však byly vykonávány (pro žalobkyni) u druhé žalované a na základě jejích pokynů (§ 420 odst. 2 obč. zák.). Ve vztahu k první žalované soud s poukazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3125/2005 dospěl k závěru, že ačkoli má traktor druhé žalované povahu motorového vozidla, jehož provoz je kryt uzavřenou pojistnou smlouvou, při vyprošťování traktoru žalobkyně jakožto

jiného pracovního stroje při provádění polních prací neplnil funkci dopravního prostředku, nepřemisťoval se vlastní motorovou silou z jednoho místa na druhé, a škoda tak nebyla ve smyslu ustanovení § 427 obč. zák. způsobena zvláštní povahou provozu dopravního prostředku. Z tohoto důvodu nemá první žalovaná povinnost vyplatit pojistné plnění za škodnou událost podle § 2 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla.

M ě s t s k ý s o u d v Praze k odvolání žalobkyně rozsudkem ze dne 26. 6. 2012 rozsudek soudu prvního stupně v napadeném rozsahu potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně své rozhodnutí založil na skutkovém stavu správně a dostatečně zjištěném a věc rovněž správně posoudil i po právní stránce. Odkaz na právní názor vyslovený v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3125/2005 je přiléhavý, ke škodě došlo při polních pracích v době, kdy traktory žalobkyně i druhé žalované plnily funkce zemědělských strojů, a nejedná se proto o škodu vyvolanou zvláštní povahou provozu traktorů jako dopravních prostředků.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. a které odůvodňuje tím, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Odpovědnost za škodu způsobenou traktorem lze kvalifikovat jako odpovědnost za škodu z provozu pracovního stroje a nikoliv jako odpovědnost za škodu z provozu motorového vozidla pouze výjimečně, protože traktory nejsou pracovními stroji, nýbrž i při tažení připojených vozidel motorovými vozidly. Činnost traktoru druhé žalované byla v momentě vzniku škody stále provozem motorového vozidla, neboť samotná pomoc v nouzi při vytahování zapadlého kombajnu nebyla takovou neobvyklou a výjimečnou okolností, která by jeho provoz změnila v provoz pracovního stroje. Tuto činnost lze naopak hodnotit jako typickou, když traktory jsou konstruovány především pro tažení. Z tohoto důvodu odvolací soud nesprávně vyloučil odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků. Navrhuje proto, aby byl napadený rozsudek zrušen.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) posoudil dovolání vzhledem k datu vydání napadeného rozhodnutí odvolacího soudu podle dosavadních předpisů (tj. podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2012 – srov. čl. II bod 7 zákona č. 404/2012 Sb.) a shledal, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou – účastnicí řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), která je zastoupena advokátem ve smyslu ustanovení § 241 o. s. ř. Zároveň dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí má po právní stránce zásadní význam, neboť řeší právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena (§ 237 odst. 3 o. s. ř.), dovolání je tedy přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. (toto ustanovení bylo nálezem Ústavního soudu ze dne 21. 2. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, zrušeno uplynutím dne 31. 12. 2012, do té doby však bylo součástí právního řádu, a je tedy pro posouzení přípustnosti dovolání nadále použitelné – srov. nález Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. IV. ÚS 1572/11). Dovolání je důvodné.

Nesprávné právní posouzení věci (§ 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.) může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

Vzhledem k ustanovení § 3028 odst. 3 a § 3079 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinného od 1. 1. 2014, se věc posuzuje podle dosavadních předpisů, tedy podle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013, neboť jde o právní poměry vzniklé před 1. 1. 2014.

Podle § 427 odst. 1 obč. zák. fyzické a právnické osoby provozující dopravu odpovídají za škodu vyvolanou zvláštní povahou tohoto provozu. Podle odst. 2 tohoto ustanovení stejně odpovídá i jiný provozovatel motorového vozidla, motorového plavidla, jakož i provozovatel letadla.

Zvláštní povaha provozu, která je rozhodným kvalifikačním momentem pro objektivní odpovědnost provozovatele podle citovaného ustanovení a která není zákonem blíže definována, vychází z obecného poznatku, že provoz dopravních prostředků je zdrojem zvýšeného nebezpečí vzniku škod na lidském zdraví a majetku, neboť jde o činnost technickou, spojenou s působením zpravidla motorické síly, s rychlým pohybem, s využitím stále sofistikovanějších metod a technik řízení či ovládání provozu, u nichž není vyloučeno selhání. Proto na rozdíl od obecné odpovědnosti je provozovatel povinen nahradit škodu nejen tehdy, bylo-li nepříznivé působení dopravního prostředku spojeno s porušením zákona, nýbrž i tehdy, projevila-li se zvláštní povaha provozu, tj. došlo-li k nežádoucímu projevu takových vlastností vozidla, které jsou pro jeho provoz typické a vyplývají z jeho povahy coby dopravního prostředku, který se pohybuje určitou rychlostí a může již jen samotným svým pohybem či prudkým brzděním, případně dalšími s tím spojenými projevy (např. selhání řízení, závada, oddělení části vozu, najetí na kámen a jeho vymrštění) vyvolat nepříznivý dopad na osoby uvnitř dopravního prostředku nebo na osoby či věci (zejména dopravní prostředky a jiný majetek), s nimiž přijde do kontaktu. Provozem se rozumí nejen pohyb dopravního prostředku, ale i příprava k jízdě a bezprostřední úkony po skončení jízdy, včetně vystupování z něj. Rozhodující je tedy charakter činnosti, při níž škoda vznikla.

Odpovědnost za škodu způsobenou provozem dopravních prostředků naopak nelze dovozovat tam, kde škodu způsobil pracovní stroj při činnosti, k níž slouží, ledaže tuto činnost nevykonává a pouze se vlastní motorickou silou přepravuje z jednoho místa na druhé (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2006, sp. zn. 25 Cdo 3125/2005, publikován pod č. 77/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek); tehdy je škoda způsobena zvláštní povahou provozu dopravního prostředku (srov. případ přepravy samojízdného žacího stroje v usnesení téhož soudu ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 125/2014). Kategorie motorových pracovních strojů totiž může zahrnovat různorodé stroje (samojízdná rypadla, buldozery, kombajny apod.), jejichž prvotním účelem je výkon speciálních činností, k nimž je uzpůsobena jejich mechanika, a jsou k tomu vybaveny různými technickými prostředky; za časté přitom mají schopnost přepravovat se vlastní motorickou silou. V posuzované věci však o činnost pracovního stroje nejde a odkaz na rozhodnutí sp. zn. 25 Cdo 3125/2005, které řešilo škodu způsobenou při manipulaci s nákladem pomocí rypadla nakladače JCB, není přiléhavý. V dané věci škodu způsobil svým pohybem (tahem) na poli traktor, který se snažil využít své motorické síly k vyproštění kombajnu. I když byl prvotně využíván k polním pracím, nelze jej jen z důvodu účelového určení považovat z pohledu aplikace § 427 obč. zák. za pracovní stroj, neboť i při této činnosti sloužil především jako dopravní prostředek, který byl určen k přepravě věcí (např. sklizených plodin) a jako taková se i projevila zvláštní povaha jeho provozu.

Obecně vzato je traktor (zemědělský nebo lesnický) z hlediska definice obsažené v zákoně č. 56/2001 Sb., o podmínkách provozu vozidel na pozemních komunikacích, tzv. zvláštním vozidlem, které je vyrobeno k jiným účelům než k provozu na pozemních komunikacích, které však může být při splnění podmínek stanovených tímto zákonem k provozu na pozemních komunikacích schváleno (§ 2 odst. 2, § 3 odst. 3 písm. a/ tohoto zákona). Slouží k výkonu zemědělských či lesnických prací, a to tažením, tlačením nebo nesením vlastních pracovních strojů, případně přípojných vozidel určených k nesení nákladu. Zákon pak v rámci kategorie zvláštních vozidel od traktorů odlišuje samojízdné pracovní stroje (§ 3 odst. 3 písm. b/ tohoto zákona).

Z hlediska odpovědnosti za škodu podle § 427 obč. zák. je tak rozhodující charakter činnosti, při níž ke škodě došlo. V dané věci byl traktor žalobkyně poškozen tím, že traktor první žalované s využitím své motorické síly vyprošťoval tahem kombajn zapadlý na poli. I když se tak stalo v souvislosti s výkonem polních prací, byla bezprostřední příčinou kolize právě motorická síla traktoru, který v tu

chvíli nebyl využíván ke speciální pracovní činnosti, nýbrž k jízdě, byť pomalé a silové, motivované snahou o vytažení jiného stroje, tedy šlo z hlediska mechanismu použití traktoru o situaci srovnatelnou s vyprošťováním vozidla v běžném silničním provozu (např. vytažení auta z příkopu). Není proto důvodu nahlížet na traktor při této činnosti odlišně a považovat ho za speciální pracovní stroj jen proto, že byl součástí polních prací. Pak je ovšem důvodná dovolací námitka, že škoda na traktoru žalobkyně byla za těchto okolností vyvolána zvláštní povahou provozu dopravního prostředku první žalované.

Vzhledem k tomu, že charakter a povaha provozu traktoru se dotýká přímého nároku poškozeného na pojistné plnění z titulu pojištění odpovědnosti z provozu motorového vozidla (zákon č. 168/1999 Sb.), je namístě právě v této souvislosti uvést, že nyní podávaný výklad § 427 obč. zák. odpovídá judikatorním trendům v oblasti tzv. povinného ručení. Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku ze dne 4. 9. 2014, ve věci D. V. proti Z. T. d. d., vedené pod sp. zn. C-162/13, vyložil, že „Článek 3 odst. 1 směrnice Rady 72/166/EHS ze dne 24. 4. 1972 o sbližování právních předpisů členských států týkajících se pojištění občanskoprávní odpovědnosti z provozu motorových vozidel a kontroly povinnosti uzavřít pro případ takové odpovědnosti pojištění musí být vykládán v tom smyslu, že se pojem «provoz vozidel» obsažený v tomto ustanovení vztahuje na jakékoliv použití vozidla, které odpovídá jeho obvyklé funkci. Uvedený pojem by se tak mohl vztahovat na takový pohyb traktoru na dvoře statku za účelem zavezení valníku, který je k tomuto traktoru připojen, do stodoly, o jaký se jedná ve věci v původním řízení, což přísluší ověřit předkládajícímu soudu.“ Přestože nejde o identický mechanismus vzniku škody, pak i s přihlédnutím ke způsobu, jímž Soudní dvůr v řízení o předběžné otázce vykládá pojem provoz vozidel vymezený v tzv. motorové směrnici, je zcela opodstatněný širší výklad pojmu zvláštní povaha provozu dopravního prostředku podle § 427 obč. zák., který zvolil dovolací soud v nyní posuzované věci.

Z těchto důvodů shledal Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu nesprávným, a proto jej zrušil (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, o. s. ř.); jelikož důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, Nejvyšší soud zrušil v odpovídajícím rozsahu i tento rozsudek a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 o. s. ř.).